

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

д.е.н., проф. Козак Ю.Г.

“ ___ ” _____ 2017 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 8.05056 Міжнародні економічні відносини

за магістерською програмою професійного спрямування Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)

на тему: «Удосконалення експортної діяльності великого промислового підприємства (на прикладі ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ»)»

Виконавець:

студентка факультету міжнародної економіки

Іщук Христина Віталіївна

/підпис/

Науковий керівник

к.е.н, доцент кафедри МЕВ

Уханова Інна Олегівна

/підпис/

Одеса - 2018

АНОТАЦІЯ

Ишук Христины Віталіївни, «Удосконалення експортної діяльності великого промислового підприємства (на прикладі ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ»)»
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів.

Об'єктом дослідження виступає експортна діяльність промислового підприємства. Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні організаційно-економічні заходи щодо удосконалення експортної діяльності великого промислового підприємства.

У роботі розглядаються теоретичні основи експортної діяльності великих промислових підприємств. Визначено поняття експортної діяльності підприємства, досліджено та узагальнено чинники, що впливають на її ефективність, методи оцінювання ефективності експортної діяльності.

За допомогою SWOT-аналізу визначено чинники, що впливають на експортну діяльність ПАТ «Одескабель», проведено аналіз експортної діяльності підприємства, зроблено економічний аналіз ефективності експорту ПАТ «Одескабель».

Запропоновано основні напрями удосконалення експортної діяльності ПАТ «Одескабель» за рахунок мінімізації витрат та впровадження онлайн-системи відстеження показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експорту підприємства.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність підприємства, експорт, чинники впливу на експортну діяльність підприємств, ефективність експортної діяльності, фактори ефективності експортної діяльності, кабельно-провідникова продукція, експортний потенціал.

ANNOTATION

Ishchuk Khryatyna Vitaliivna, "Improvement of export activity of a large industrial enterprise (for example, PJSC "ODESKABEL ")"
thesis for Master degree in specialty "International Economic Relations" under the program " Foreign economic activity of an enterprise (organization) ",
Odessa National University of Economics
Odessa, 2018

Thesis consists of three chapters.

Object of study is the export activity of an industrial enterprise. The subject of the study is the theoretical basis and practical organizational and economic measures to increase the efficiency of the export business of a large industrial enterprise.

The article deals with the theoretical bases of export activity of large industrial enterprises. The concept of export activity of the enterprise is defined, the factors influencing its efficiency, methods of estimation of export activity efficiency are investigated and generalized.

Using SWOT-analysis, factors influencing the export activity of PJSC "Odeskabel" were determined, an analysis of the export activity of the enterprise was carried out, an economic analysis of the export efficiency of PJSC "Odeskabel" was made.

The main directions of improvement of export activity of PJSC "Odeskabel" are offered at the expense of cost minimization and the introduction of an online system of monitoring the indicators of the efficiency of foreign economic activity, in particular the export of the enterprise.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of of export activity of large industrial enterprises, as well as practical recommendations for increasing the efficiency of such activities. The concept of export activity of the enterprise is defined, the factors influencing its efficiency, methods of estimation of export activity efficiency are investigated and generalized. The SWOT-analysis of factors influencing PJSC "Odeskabel", analyzed the export activity of the enterprise, analyzes the economic analysis of the export efficiency of PJSC "Odeskabel". The main directions of increase of efficiency of export activity of PJSC "Odeskabel" are offered at the expense of cost minimization and implementation of the online system of tracking the indicators of the efficiency of foreign economic activity, and in particular the export of the enterprise.

Key words: foreign economic activity of the enterprise, export, factors of influence on export activity of enterprises, efficiency of export activity, factors of the efficiency, cable conductor products, export potential.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність експортної діяльності промислового підприємства	8
1.2. Чинники впливу на здійснення експортної діяльності промислового підприємства	20
1.3. Методика оцінки ефективності експортної діяльності підприємства	32
Висновки до розділу 1.....	38
Розділ 2 АНАЛІЗ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ»	39
2.1. Аналіз географічної та товарної структури експорту ПАТ «Одескабель».....	39
2.2. Аналіз чинників, що впливають на експортну діяльність ПАТ «Одескабель» на світовому ринку промислових товарів.....	47
2.3. Аналіз ефективності здійснення експортної діяльності ПАТ «Одескабель».....	54
Висновки до розділу 2.....	67
Розділ 3 ШЛЯХИ УДОЧКОНАЛЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ «ОДЕСКАБЕЛЬ»	68
3.1. Впровадження онлайн-системи Balanced Scorecard як чинник удосконалення моніторингу показників експортної діяльності.....	68
3.2. Розробка організаційних заходів з оптимізації експортної діяльності ПАТ «Одескабель».....	74
3.3. Підвищення ефективності здійснення експортної діяльності підприємства за рахунок зменшення накладних витрат ПАТ «Одескабель».....	81
Висновки до розділу 3.....	101
ВИСНОВКИ	102
Список використаних джерел.....	107
Додатки.....	113

ВСТУП

Актуальність. Стратегічно важливою галуззю української економіки, однією з основ зміцнення її конкурентоспроможності в контексті пріоритетів національного розвитку є вітчизняне виробництво кабелю. Виробництво кабелю представляє собою один із видів наукоємної продукції і продовжує зберігати високий рівень конкурентоспроможності та стійкий попит на міжнародному ринку. У даний час підприємства здійснюють свою діяльність в умовах жорсткої конкуренції, пов'язаної з посиленою глобалізацією світового економічного простору. Нестабільність економічної кон'юнктури, підвищення вимог споживачів до виробленої продукції в значній мірі ускладнюють процес визначення стратегічних перспектив. Сьогодні для світової економіки характерне формування та впровадження нових стратегій глобального бізнесу. Дотримуючись нової парадигми глобальної економіки на міжнародному ринку наукоємної продукції, її виробники змушені підвищувати рівень своєї бізнес-компетенції.

Аналіз світового досвіду, прогноз та об'єктивна оцінка конкурентів серед підприємств-виробників кабельної продукції безумовно свідчать, що найбільш реальним напрямком збільшення експорту є підвищення удосконалення експорту підприємств. Перед українськими підприємствами постає актуальне завдання не втратити лідируючі позиції на світовому ринку кабельної продукції, а також розширити свою долю, зберегти присутність на ринку за умов успішної конкуренції із іноземними компаніями. Більшість українських промислових підприємств на сьогодні не готові до ведення конкурентної боротьби за умов глобальної економіки. Такі обставини зумовлюють актуальність і безпосереднє практичне вивчення питання збільшення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Питання збільшення ефективності експорту є об'єктом глибокого і всебічного вивчення широкого кола як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів. Основою досліджень теоретичних аспектів даної проблеми виступають праці таких видатних представників світової економічної думки, як Е. Альтман, І. Ансофф, Т. Бейтмен, Д. Болл, П. Друкер, Ф. Котлер, Ж-Ж. Ламбен, В. Маккалах, К. Макконнелл, М. Портер, А. Стрікленд, А. Томпсон, С. Шелл. Вагомий внесок у дослідження різних аспектів проблеми збільшення ефективності ЕД зробили вітчизняні вчені. Серед них Г.Л. Азоєв, В.Д. Базилевич, В.Л. Белоусов, З.М. Борисенко, А.С. Гальчинський, Є.П. Голубков, Б.М. Данилишин, П.С. Зав'ялов, Ю.В. Макогон, О.Г. Нефедова, В.П. Семиноженко, А.О. Старостіна, Х.А. Фасхієв, Р.А. Фатхутдінов, А.Ю. Юданов, Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г. та інші.

Метою роботи є аналіз та визначення перспектив та шляхів удосконалення експортної діяльності великого промислового підприємства.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі *завдання*:

- дослідити сутність експортної діяльності підприємства;
- узагальнити чинники, що впливають на експортну діяльність промислового підприємства;
- визначити методичний апарат аналізу експортної діяльності промислового підприємства;
- проаналізувати експортну діяльність підприємства ПАТ «Одескабель»;
- проаналізувати чинники, що впливають на ПАТ «Дескабель» при здійсненні експортної діяльності;
- проаналізувати ефективність організації та здійснення експортної діяльності ПАТ «Одескабель»;
- розробити пропозиції та практичні заходи щодо удосконалення експорту діяльності ПАТ «Одескабель».

Об'єктом дослідження виступає експортна діяльність промислового підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні організаційно-економічні заходи щодо удосконалення експортної діяльності великого промислового підприємства.

Методи дослідження. Методологічною основою дипломної роботи є теоретичні положення економічної науки та праці вчених-економістів в галузі зовнішньоекономічної діяльності. У процесі дослідження використано діалектичний та історичний методи – при дослідженні теоретичних основ і категоріального апарату експортної діяльності підприємства, порівняння і узагальнення, методи економічного і економіко-статистичного аналізу з метою проведення оцінки ефективності здійснення експортної діяльності підприємства.

Інформаційною основою дослідження стали законодавчі та інші нормативно-правові документи, офіційно опублікована статистична інформація, матеріали монографічної та періодичної літератури, звітна інформація ПАТ «Одескабель».

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 3 статті: «Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності великого промислового підприємства в умовах кризи (на прикладі ПАТ «Одескабель»)» // Пріоритети сучасної наук (1 частина), м. Київ, 2017; «Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності великого промислового підприємства в умовах кризи (на прикладі ПАТ «Одескабель»)» // Двадцять перші економіко-правові дискусії, м.Львів, 2017; «Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності великого промислового підприємства в умовах кризи (на прикладі ПАТ «Одескабель»)» //Альманах науки, м.Київ, 2017. Результати дослідження викладено на на Всеукраїнській науково-

практичній конференції молодих вчених «Мікро-, мезо- та макроекономічні аспекти інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 2017 р.).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (65 найменувань) та 9-ти додатків. Загальний обсяг роботи становить 132 сторінки. Основний зміст викладено на 113 сторінках. Робота містить 16 таблиць, 17 рисунків.

Висновки до розділу 3

В цілому, по третьому можна зробити наступний висновок: для того, щоб підвищити ефективність здійснення ЕД для ПАТ «Одескабель» особливо в умовах сьогоденної кризи потрібно дотримуватися наступних дій:

- а) проведення комплексного аналізу міжнародної економічної діяльності підприємства;
- б) прогнозування і планування обсягів продажів підприємства;
- в) оцінка результатів міжнародної маркетингової діяльності підприємства за допомогою системи збалансованих показників;
- г) розробка рішень і проведення заходів щодо оптимізації організації міжнародної маркетингової діяльності підприємства;
- д) вибір оптимального каналу розподілу за допомогою ієрархічного методу;
- е) зменшення накладних витрат на виробництво продукції.

Запропоновано також використання сітьового програмного комплексу, тобто автоматизованої системи управління, що забезпечить інтеграцію інформаційної системи підприємства, забезпечить автоматизацію документообігу[64, с. 221].

Виявлено, що значачна доля в загальних витратах припадає на накладні витрати, такі як транспортування та зберігання.

Запропоновано наступні методи оптимізації накладних витрат:

- «Just in time,
- LLC – аналіз,
- EVA (Economic Value Added),
- Бюджетування.
-

ВИСНОВКИ

Результати дослідження, проведеного у кваліфікаційній роботі, можна надати у вигляді наступних висновків.

1. Експортна діяльність підприємства - це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою інтеграцією і кооперацією, експортом товарів і послуг, виходом на зовнішній ринок. На рівні підприємства експортна діяльність спрямована на укладання та виконання контрактів з іноземними партнерами]. Розвиток експортної діяльності дає підприємству нові можливості, такі як використання переваг міжнародної кооперації виробництва та свобода у прийнятті рішень для здійснення своїх виробничих завдань.

2. Чинники, що впливають на організацію експортної діяльності, доцільно поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні. Такий підхід зручний тим, що дає можливість пов'язати їх зі стратегічним менеджментом, основою якого є SWOT-аналіз. Внутрішні чинники включають: розмір підприємства ; витрати; складність продукції або характер та ступінь диверсифікації; досвід; контроль. До зовнішніх чинників належать: економічна свобода; конкуренція; присутність у державі; ризики.

3. Головною умовою проведення експортної операції є її ефективність. Розрахунок економічної ефективності проводиться шляхом зіставлення досягнутого економічного результату (ефекту) з витратами ресурсів на отримання цього ефекту. Економічні результати та витрати ресурсів мають кількісний вимір. А тому й економічна ефективність може вимірюватися кількістю, тобто мати критерій ефективності. На рівні підприємства критерієм економічної ефективності є прибуток як основна міра ефективності. Усю систему показників експортної діяльності підприємства, організації, фірми можна поділити на чотири групи: абсолютні показники, до яких відносять обсяг експорту; обсяг накладних витрат на експорт; середній залишок коштів; кількість отриманих рекламаций та їх сума; кількість задоволених рекламаций;

обсяг використання торговельної марки фірми; обсяг експорту нових товарів; відносні показники: індекси динаміки, коефіцієнти виконання зобов'язань з експорту, середня тривалість обороту експортної операції, коефіцієнт віддачі коштів від експортних операцій; показники структури, тобто: товарна, географічна структура експорту та структура накладних витрат на експорт та показники ефективності (ефекту): валютна ефективність експорту; ефективність експорту; рентабельність експорту; економічний ефект експорту тощо.

4. ПАТ «Одескабель» входить у групу ведучих підприємств з виробництва кабельно-провідникової продукції в країнах СНД. По обсягах виробництва і якості телефонного й волоконно-оптичного кабелю, Одеський кабельний завод лідирує на ринках країн СНД та є провідним виробником ВОК і LAN-кабелю в Україні.

5. Аналіз дає можливість зробити висновок, що максимальна частка експортних відправлень ПАТ «Одескабель» припадає на Молдову й Білорусь та становить 10% та 6% відповідно. Частка експорту в 2017 році в порівнянні з 2014 зросла майже вдвічі, а саме на 91, 63%. Експорт до країн Азії, ЕС та США збільшився через ряд політичних угод про співпрацю, надання особливих режимів та інших домовленостей.

6. Потрібно відзначити, що спостерігається позитивна динаміка в збільшенні продажів кабелю, в млн. м. Насамперед за рахунок збільшення продажів наступних кабелів: сигнально-блокувальних та волоконно-оптичних кабелів, їх приріст відповідно становить +168,18% та +208,62%. Найменший приріст дали продажі контрольних кабелів.

7. Для виявлення можливостей та погроз в міжнародній діяльності підприємства необхідно зробити SWOT-аналіз підприємства. Основними можливостями для підприємства є розвиток маркетингової та технічної підтримки клієнтів, зниження собівартості продукції за рахунок зменшення накладних витрат. Основними погрозами залишаються: відсутність захисту

національного виробника, збільшення конкурентів. Аналізуючи конкурентів ПАТ «Одесбкабель», слід зазначити, що підприємство поступається за всіма показниками, окрім інформаційної забезпеченості, насамперед це Cavel, Commscope.

8. Протягом 2014 -2016 років доход та чистий доход від реалізації підприємства зростали. Доход від реалізації 2016 році зріс на 22,4 % у порівнянні з 2014 роком. Позитивним є також збільшення рентабельності на 13% з урахування прибутку від операційної діяльності, але показники рентабельності з урахуванням прибутку від реалізації та чистого прибутку знизились.

9. За підсумками аналізу всіх складових показника ефективності експорту підприємства в 2015-2016 рр. можна зробити висновок, що основною причиною низького зросту ефективності продажів кабелю є неможливість в короткі терміни збільшити кількість вироблених і реалізованих кабелів, в даний час обсяги продажів занадто малі, проте, беручи до уваги перспективність цього напрямку, в майбутньому слід очікувати зростання цього напрямку експорту. Негативним фактором є тенденція до збільшення накладних витрат, вплив цього фактора буде збільшуватися зі зменшенням обсягів продажів, тому потрібно налагоджувати стале та невпинне виробництво. Собівартість виробів на даний момент висока, і потрібно постійно шукати нові шляхи її зниження, в зв'язку з цим ефективність експорту можна підвищити в разі залучення нових постачальників матеріалів за нижчими цінами.

10. Згідно із поставленою метою та конкретними задачами основні результати роботи зводяться до такого: Обґрунтовано необхідність систематичного моніторингу динаміки змін зовнішнього середовища, оскільки це є запорукою ефективного регулювання експортної діяльності. Прагнучи до оптимізації зовнішньоекономічного напрямку діяльності за рахунок факторів, що є підконтрольними на мікрорівні, доведено доцільність запровадження на підприємствах сучасних управлінських методів та інструментів. Це дозволяє

поєднати потенційні можливості підприємства з потребами ринку. Визначення місії з подальшою трансформацією її у цілі та цільові показники діяльності структурних підрозділів підприємства сприяє підвищенню керованості його конкурентоспроможністю.

11. Рекомендується на етапі аналізу зовнішнього середовища запровадити SWOT-аналіз з метою дослідження і визначення ймовірних загроз та небажаних.

12. Рекомендується знизити розмір накладних витрат, що приведе до підвищення ефективності експорту, тому перевірка дотримання підприємством у звітному періоді режиму економії та пошук можливостей їх скорочення є важливим інструментом у підвищенні ефективності всієї діяльності підприємства.

13. Рекомендується використовувати наступні методи для оптимізації накладних витрат: бюджетування, “just in time”, LCC – аналіз.

14. Рекомендується звернути увагу на наступні витрати та оптимізувати їх: транспортні витрати та витрати на зберігання продукції, ресурсів для виробництва.

Рекомендується використовувати функціональну організацію міжнародної маркетингової діяльності підприємства, що дозволить підвищити ефективність роботи та придбати досвід у конкретних областях, розмежувати функції кожного спеціаліста маркетингу, вирішувати конкретні проблеми маркетингу, можливість визначити поточний результат діяльності спеціалістів, ефективно прогнозувати планувати маркетингову діяльність та також дозволить уникнути дублювання функцій відділів маркетингу та збуту. Відповідно у запропонованій організаційній структурі міжнародного маркетингу додається функція планування, що здійснюється групою економічного аналізу і цінової політики. Економічний ефект від усіх витрат бюджету маркетингу, призведе до збільшення валового доходу на 13265,87 тис.грн.

15. Рекомендується вдосконалити систему збуту підприємству ПАТ «Одескабель», пропонується удосконалювання контролю при плануванні продажів, удосконалювання контролю виконання планів збуту.

В цілому потрібно зробити наголос на вдосконаленні системи збуту, зменшенні накладних витрат, використанні функціональної організації міжнародної маркетингової діяльності, виконавши ці пункти, підприємство зможе зменшити витрати, а відтак зменшити собівартість готової продукції відповідно збільшити об'єми продажів, та підвищити ефективність здійснення експортної діяльності. Використовуючи данні, можливо здійснити прогроз, що об'єм експорту зросте на 20,08% або на 26758,75 тис грн. Такий ріст буде спричинено зменшенням загальних витрат на 14,49% або на 383 тис грн., насамперед за рахунок зменшення витрат на зберігання на 9.46 %, витрат на транспортування на 9,42%, та збільшенням витрат на мотивацію на 0,61% й маркетинг - +3,78%

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безтелесна Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства [Текст] / Л. Безтелесна, Н. Чигир // Економіст. – 2004. – N 12. – С. 40-44.
2. Козик В., Панкова Л., Даниленко Н. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / В. Козик, Л. панкова, Н. Данильченко. – К: Знання. - 2008. – 564 с.
3. Комерційний гід [Електронний ресурс]// Офіційний веб-порта Парламенту США – Режим доступу: <https://www.state.gov/e/eb/rls/rpts/ccg/>
4. Бабенко В. Міжнародна економіка. / В. Бабенко. – К.: Основа. - 2010. – С. 65 - 76.
5. Безтелесна Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства [Текст] / Л. Безтелесна, Н. Чигир // Економіст. – 2004. – N 12. – С. 40-44.
6. Голобородька А. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: монографія./ А. Голобородько. – Х.: ІНЖЕК. - 2006. – 248с.
7. Кротков А.М. Конкурентоспособность предприятия: подходы к обеспечению, критерии, методы оценки [Текст] / А. М. Кротков, Ю. Я. Еленева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – N 6. – С. 59-69.
8. Козак Ю.Г.Международная экономика: учебное пособие/ Ю.Г. Козак. – Киев: ЦУЛ. - 2012. – 318с.
9. Козак Ю.Г. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навч. посібник/ Ю.Г. Козака. – Київ: Освіта України. - 2011. – 532с.
10. Козака Ю.Г. Міжнародна торгівля: навч. посібник/Ю.Г. Козак. – Київ: ЦНЛ. - 2011. – 430с.
11. Пучко І. В. Роль зовнішньоекономічної діяльності в підвищенні конкурентоспроможності підприємства / І. В. Пучко // Наукова конференція

«Європейська наука XXI століття» – Тернопільський національний економічний університет, 2011.

12. Вічевич А.М., Максимець О.В. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності/ А.М. Вічевич, О.В. Максимець.// Економічний вісник. — Львів: Афіна. - 2004. — 140 с.

13. Жук М.В. Комерційні відносини України: розвиток експортного потенціалу: підручник / М.В. Жук. — Чернівці: Рута. - 2004. —352 с.

14. Долгова С.И., Кретьова И.И. Предприятие на внешних рынках: Внешнеторговое дело: учебник / С.И. Долгова, И.И. Кретьова. — М.: БЕК. - 1997. — 784 с.

15. Новицкий В.Е. Внешнеэкономическая деятельность и международный маркетинг: учебник/ В.Е. Новицкий. — К.: Рута. - 1994. — 421с.

16. Пешкова Е.П. Маркетинговый анализ деятельности фирмы: ученик / Е.П. Пешкова. — Москва: ОСЬ. - 1997. — 489с.

17. Про організаційну структуру ПАТ «Одескабель» [Текст]: положення, затверджене рішенням Правління ПАТ «Одескабель» від 14.03.2011 № 31.1

18. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність: підруч. / Ю.Г. Козак — Одеса: Астропринт. - 2001. — 200 с.

19. Жаненет Дж. П. Глобальний маркетинг: пер.з англ. — Бостон: ЛИФТ, 1995с.

20. Разумкова А.Н. Україна на міжнародних ринках 2016: проблеми та перспективи / А.Н. Разумкова //Економіст. — К.: Світ. - 2008. — с.258

21. Разумкова А.Н. Міжнародна конкуренція та можливості України в боротьбі за ринки збуту / А.Н. Разумкова //Економіст. — К.: Світ. - 2008. — с.258

22. Сумець А., Банюлис Р. Использование метода анализа иерархий для выбора канала распределения продукции/А. Сумец, Р. Банюлис//Маркетинговые исследования в Украине. — 2010. - №2(15). - с.154-172.

23. Сумец А. , Банюлис Р. Оперативная оценка эффективности маркетингового канала/ А. Сумец, Р. Банюлис //Маркетинговые исследования в Украине. – 2010. - №2(15). - с.124- 132.
24. Сумец А. , Банюлис Р. Маркетинг в Украине/ А. Сумец, Р. Банюлис //Маркетинговые исследования в Украине. – 2010. - №2(15). - с.10- 14.
25. 17 Ромат Е.П. К вопросу об оценке эффективности рекламы/Е.П. Ромат//Маркетинг и реклама . —2001. —№53. — с.153-165.
26. Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес технології: монографія/Т.М. Циганова. — К.:КНЕУ,2004. —400 с.
27. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств : навч. посіб. для студ. вузів / Г. М. Дроздова. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 247 с.
28. Гранкина Н.А, Попов Е.В. Разработка внешнеэкономической стратегии[Електронний ресурс] – Режим доступу: [сбыта//www.dis.ru/market/arhiv/2003/3/4.html](http://www.dis.ru/market/arhiv/2003/3/4.html)
29. Семенов Г.А., Станческий В.К., Панкова М.О.Організація і планування на підприємстві: навчальний посібник/ Г.А. Семенов, ВК. Станческий, М.О. Панкова. - К.:Центр навч.літератури, 2006.-528с
30. Романов А.Н. Маркетинг: учебник/ А.Н. Романов, Ю.Ю. Корлюгов, С.А. Красильников и др. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2009. - 560 с.
31. Матанцев А.Н. Стратегия, тактика и практика маркетинга/ А.Н. Матанцев - М.: Юристъ, 2010. - 292 с.
32. Антонюк, Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації [Текст]: монографія / Л.Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 273 с.
33. Барабась, Д. О. Конкурентні стратегії підприємства [Текст] / Д.О. Барабась // Стратегія економічного розвитку України: Науковий збірник.–2011. - № 2,3. – С. 201-208

34. Безтелесна Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства [Текст] / Л. Безтелесна, Н. Чигир // Економіст. – 2009. – N 12. – С. 40-44.
35. Белоусов, В. Л. Анализ конкурентоспособности фирмы [Текст] / В. Л. Белоусов // Маркетинг в России и за рубежом. – 2009. – N 5. – С. 63-72.
36. Богданова, Л. С. Финансово-экономический анализ [Текст]: учебник / Л. С. Богданова, Е.Ф. Ляшко, В. П. Махитько. – Ульяновск: УлГТУ. - 2016. – 188с.
37. Борисенко, З.М. Умови економічної конкуренції в Україні [Текст] / З.М. Борисенко // Економіка України. – 2002. – N 10. – С. 4-11.
38. Борисенко, П.А. Проблеми реформування та розвитку промисловості України [Текст] / П.А. Борисенко // Економіка та держава. – 2008. – №8. – С. 61-65.
39. Боровских Н. Конкурентные стратегии: методология формирования и развития [Текст] / Н. Боровских // Маркетинг. – 2005. – С. 37-48.
40. Бутко Г. П. Экономическая стратегия управления конкурентоспособностью промышленных / Г.П. Бутко. – Питербург: Парус, 2013. – 367 с.
41. Одягайло Б. Міжнародна економіка: нвч. посіб./Б. Одягайло. – К: Знання, 2006. – 407 с.
42. Козак Ю., Лук'яненко Д., Макогон Ю. та ін. Міжнародна економіка : підруч. / Ю. Козак, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон. - К.: Центр учбової літератури. - 2009. – 560 с.
43. Герасимчук В. Міжнародна економіка: підруч./В. Герасимчук. – К.: Знання. - 2009. – 302 с.
44. Козак Ю.Г. Международная экономика: учебное пособие/Ю.Г. Козак. – Киев: ЦУЛ, 2012. – 332с.

45. Козак Ю.Г. Міжнародні стратегії економічного розвитку. Навч. посібник./Ю.Г. Козак. – Київ: Освіта України. – 2011. – 464с.
46. Козак Ю.Г. Міжнародна торгівля. навч. посібник./Ю.Г. Козак. – Київ: ЦНЛ, 2011. – 432с.
47. Євдокимова Н.М., Батенко В.А.Економічне управління підприємством: навч.посіб./ Н.М. Євдокимова, Л.П. Батенко В.А. – К.: Освіта. – 2016. – 610с.
48. Євдокимова Н.М., Батенко В.А. Стратегічне планування в управлінні підприємством: навч.посіб./ Н.М. Євдокимова, Л.П. Батенко В.А. – К.: Освіта. – 2016. – 430с.
49. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: підруч./В.Є.Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.
50. Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг: навч.-метод.посіб. для самоств.вивч.дисц./Т.М. Циганкова. – К.: КНЕУ, 2005. – 236 с.
51. Белоусов В.В. Управление конкурентоспособностью промышленного предприятия / В.В. Белоусов// Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. - 213. – № 85. – с. 153-170.
52. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика/ Г.Л. Азоев. - М.: Центр экономики и маркетинга, 2009. - 386 с.
53. Архипов В. Стратегии выживания промышленных предприятий/ В. Архипов, Ю. Ветошникова // Вопросы экономики. - 2010. - №12. - С. 139-142.
54. Голубков Е.П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика / Е.П. Голубков - М.: Финпресс, 2013. - 112с.
55. Дугельский А.П. Реформирование организационных структур производства / А.П. Дугельский // ЭКО. - 2012. - №9. - С. 120-134.
56. Еленева Ю.Я. Разработка и внедрение системы обеспечения конкурентоспособности в комплексе "предпринимательское дело" / Ю.Я. Еленева // Маркетинг в России и за рубежом. - 2010. - №8. - С. 14-27.

57. Ефремов В.С. Стратегия бизнеса. Концепции и методы планирования/ В.С. Ефремов. - М.: Финпресс, 2013. - 192с.
58. Чайникова Л.Н. Конкурентоспособность предприятия: учеб. пособие / Л.Н. Чайникова, В.Н. Чайников. - Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. - 192 с.
59. Кротков А.М. Конкурентоспособность предприятия: подходы к обеспечению, критерии, методы оценки/ А.М. Кротков, Ю.Я. Еленева // Маркетинг в России и за рубежом. - 2013. - №6. - С. 47-49.
60. Курский В.А. Подход к планированию эволюционного развития предприятия в конкурентной среде / В.А. Курский // Финансы и кредит. 2010. - № 12. - С. 29-32.
61. Райзберг Б.А. Курс экономики: учебник/ под ред. Б.А. Райзберга. - М.: Инфра-М, 2011. - 716с.
62. Лунев В.Л. Тактика и стратегия управления фирмой/ В.Л. Лунев - М.: Финпресс, 2010. - 356 с.
63. Мазилкина Е.И., Паничкина Г.Г. Управление конкурентоспособностью/ Е.И. Мазилкина. -М.: Омега-Л, 2009. - 328 с.
64. Мильгром Д.А. Оценка конкурентоспособности экономических технологий/ Д.А. Мильгром // Маркетинг в России и за рубежом. - 2013. - №2. - с. 44-57.
65. Цимбалюк Л. Г. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару / Л. Г. Цимбалюк, Н. П. Скригун // Вісн. Бердян. ун-ту менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 3 (15). – С. 88–95.